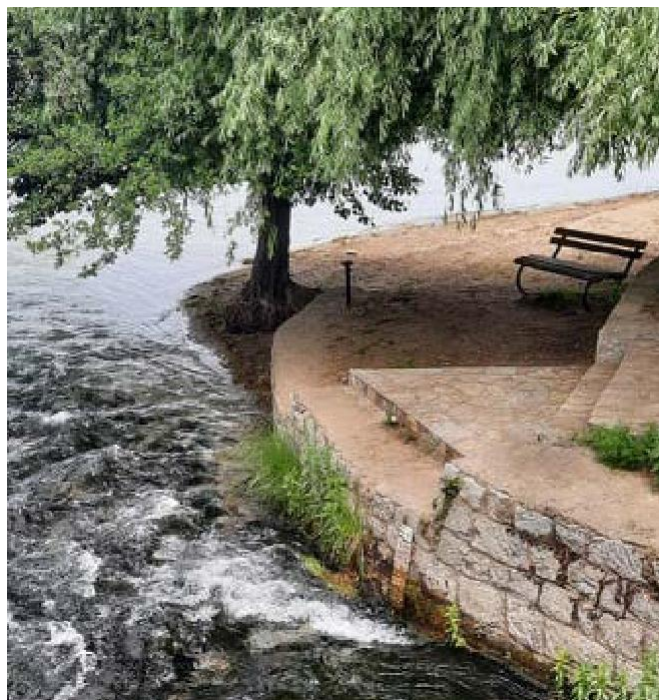

Мониторинг врз институциите во областа на хидролошката дејност:

Како до поефикасен хидролошки мониторинг и мониторинг на квалитетот на вода на езерата и акумулациите?

ПРОФ. Д-Р МАРЈАННИКОЛОВ
ДИПЛ. ЕКОНОМИСТ АНА МАРИЈА ПЕТРОВСКА

Резиме

Работата на институциите во областа на хидролошката дејност кои се одговорни за вршење на хидролошки мониторинг и мониторинг на квалитетот на вода во езерата и акумулациите има голема важност за одржливо и ефикасно управување со водите и нивна заштита.

Капацитетот на надлежните институции да вршат мониторинг врз работата на правните субјекти кои стопанисуваат со водните тела и другите институции чијашто надлежност е управување и мониторинг на водните тела претставува главен предизвик за ефикасно спроведување на хидролошкиот мониторинг и мониторингот на квалитетот на водата. Недоволно развиениот хидролошки мониторинг на природните езера и акумулациите, главно се должи на недостатокот на хидролошка мониторинг мрежа, како и на човечки капацитети во одговорните институции. Оттука, се доведува во прашање колку е адекватна и како се спроведува законската регулатива за управување со водните ресурси; колку се ефикасни јавните политики и дали соодветно се распределуваат јавните средства за заштита на водните ресурси, кои се од круцијално значење за одржливоста на водите во Северна Македонија.

Препораки за МЖСПП

- Да се дефинираат термините на сурова вода и вода за пиење во законската регулатива и соодветно да се пропишат условите и критериумите за испитување на квалитетот на сурова вода.
- Да се донесе подзаконски акт за дефинирање на начинот и формата на размена на информации од правните субјекти кои управуваат со водните тела до надлежните институции.
- Да се разграничат јасно термините „хидролошки мониторинг“ и „мониторинг на квалитетот на вода“ во законската регулатива и кој е примарниот фокус на хидрологијата која е основа за добар квалитет на водата.
- Да се воспостави систем на координација на внатрешните сектори и меѓуинституционална соработка со цел јавноста да има пристап до податоците во согласност со прописите за слободен пристап до информации од јавен карактер.
- Да се воспостави систем на пренос на знаења и обуки со правните субјекти кои стопанисуваат со водните тела.

Препораки за правните субјекти

- Да се подобри комуникацијата со надлежните институции и да се воспостави ефикасен систем на координација.
- Да се обезбедат основни мерни инструменти за следење на водостојот на езерата и акумулациите.
- Да се зголеми свеста на правните субјекти за потребата од иницирање и лобирање кај надлежните институции со цел подобрување на хидролошкиот мониторинг и мониторингот на квалитетот на вода во езерата и акумулациите.
- Да се воспостави соработка со релевантните високообразовни институции за обука и пракса на студенти; да се поттикне и оддржува комуникацијата и да се зајакне човечкиот капацитет со цел олеснување на процесот за мониторинг.

Препораки за Владата на РСМ

- Да се одвои соодветен и редовен буџет за Управата за хидрометеоролошки работи (УХМР) за одржување на хидролошката мониторинг мрежа и за набавка на нова модерна мерна опрема за природните езера, со намена за овозможување систематско следење и проценка на статусот со водите во природните езера.
- Да се одвои соодветен и редовен буџет за УХМР за зголемување и унапредување на човечкиот капацитет со цел вршење ефикасен хидролошки мониторинг на езерата.

Клучни предизвици во законската регулатива за хидролошкиот мониторинг и мониторингот на квалитетот на водата на езерата и акумулациите

И покрај тоа што транспонирањето на Директивата за водата за пиење е завршена преку Законот за води и Правилникот за безбедност на водата за консумирање, сепак сè уште во пракса не се воспоставени процедури и подзаконски акти во одредени сегменти.

Не постои јасно дефинирање на терминот вода за пиење

Правните субјекти кои што стопанисуваат со водоснабдителни објекти се соочуваат со предизвик во начинот и критериумите за анализирањето на квалитетот на водата која ја испорачуваат. Тие најчесто испорачуваат сурова вода која дополнително подлежи на преработка пред да се испорача до крајниот корисник. Оттука, суровата вода која се испорачува се третира како вода за пиење. Испитувањето на параметрите за квалитетот на суровата вода не може да ги задоволи критериумите за вода за пиење според Законот за води и Уредбата за класификација и категоризација на водите и водотеците и Правилникот за безбедност на водата.

Неусогласеност на законските и подзаконските акти за начинот и доставувањето на информации до надлежните институции

Во ниту еден дел од законските прописи не е наведено како се врши категоризација на површинските води кои се наменети за водоснабдување. Во Законот за водите се предвидува да се донесе подзаконски акт со кој ќе се дефинира начинот и формата на доставување на информации од правните субјекти кои управуваат со водните тела. Оттука, надлежните служби даваат целосна слобода на правните субјекти кои управуваат со водните тела да одлучат за формата на доставување на информации, додека начинот на достава е заеднички неформално дефиниран.

Не постои јасна поделба помеѓу хидролошки мониторинг и мониторинг на квалитетот на вода

Во законската регулатива за управувањето со водните ресурси многу мал акцент се става на хидролошкиот мониторинг на површинските води. Мониторингот не служи само да се прикаже реалната состојба на површинските води туку претставува и основа да се овозможи добар квалитет на водата за пиење. Хидролошките податоци не служат само за

квалитетот на водата туку и да се димензионираат хидротехнички објекти и водоводи, изградба на мостови, патишта во близина на реки итн.

Наплата на хидролошки податоци за површинските води одстрана на УХМР

Хидролошките податоци за површинските води во Северна Македонија, особено за природните езера и реки, не се јавно достапни до граѓаните и се наплатуваат според Тарифникот за висината на надоместокот на реално направени трошоци за вршење услуги на давање хидрометеоролошки податоци и продукти од архивата на Управата за хидрометеоролошки работи (УХМР), а врз основа на Законот за хидрометеоролошка дејност. Информациите за минати дневни, месечни и годишни мерења на природните езера чијашто надлежност е на УХМР, не се достапни до јавноста. УХМР објавува исклучиво информации на својата веб страница на дневна основа за трите природни езера - Охридско, Преспанско и Дојранско Езеро. Овие информации не се достапни ниту преку барање за пристап до информации од јавен карактер бидејќи УХМР исклучиво работи според Тарифникот. Овој тарифник е донесен од Владата на 24.2.2009 година и досега ги нема променето ниту услугите ниту цените, па оттука не дава точни информации туку само насоки околу податоците и продуктите со кои располага УХМР. Тарифникот за добивање на хидрометеоролошки податоци од УХМР треба да се подобри, за да биде корисен за спроведување на анализи и студии кои ќе помогнат да се дефинираат клучните предизвици, а со самото тоа и да се прави ефикасен мониторинг во работењето на УХМР.

Недостаток на човечки капацитети – главен предизвик во хидролошкиот мониторинг и мониторингот на квалитетот на водата на езерата и акумулациите

УХМР и јавното претпријатие ХС Злетовица се соочуваат со недостаток на човечки капацитети за вршење мониторинг како на трите природни езера така и на акумулацијата Кнежево. Малиот број на човечки капацитети претставува главен предизвик, но нема ниту квалификуван кадар кој ќе може да ги замени тековните вработените кои одат во пензија.

Бројот на вработени во Секторот за хидрологија при УХМР во континуитет се намалува. Ако на почетокот на формирањето на Управата имало 35 вработени во секторот, денес има само 12 вработени.

Имено, и бројот на набљудувачи се намалува во континуитет, па така од стотина набљудувачи

за површински води, во моментот работат само 60, додека од 115 набљудувачи за подземни води, тековно работат само 40. Намалувањето на бројот на набљудувачи низ годините главно се должи на малиот надомест, кој влијае врз квалитетот на преземањето на одговорност и на веродостојноста во читањето на податоците. Така на пример, мерната станица во Асамати за мерење на водостојот на Преспанско Езеро не работи речиси 20 години поради недостаток на човечки ресурси.

Недостаток на основни хидролошки мерни инструменти

Секоја хидролошка служба има основна мрежа на хидролошки станици за површински води. Во Северна Македонија таа е составена од 110 станици. Во моментот оперативни и обезбедени со набљудувачи има само 66 станици. И покрај напорите за воспоставување на автоматски станици за мерење на хидролошки параметри на површинските води, до 2021 година воспоставени се 31 автоматска станица, од кои само 12 се оперативни. Од 4 мерни станици на Охридско Езеро, работи само една станица. За Дојранско Езеро, од две мерни станици, повторно само една станица е оперативна, и тоа со стари инструменти. За Преспанско Езеро, пак, од три мерни станици, две се во функција.

Ограничен буџет на располагање на УХМР за спроведување на хидролошки мониторинг и услугување на граѓаните

Ограничениот буџет со кој располага УХМР целосно го отежнува процесот на хидролошки мониторинг на природните езера. Оттука, набавката на автоматски станици во најголема мера се финансирани преку донации, па така подобрувањето на хидролошкиот мониторинг на површинските води во РСМ зависи од донаторски средства, со што негативно влијае врз одржливоста. Меѓутоа, предизвик претставува и воспоставувањето на основни мерни инструменти (мерни летви) за мерење на водостојот на езерата, за кои е потребно ангажирање на постојани набљудувачи. Нискиот надомест е главната причина што не може да се пронајдат нови лица кои секојдневно ќе излегуваат на терен, ќе читаат податоци и пред сè ќе носат одговорност за веродостојноста на податоците.

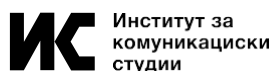

Повеќе на темата на овој документ за јавни политики е објаснето во:

„Извештај од мониторингот врз институциите во областа на хидролошката дејност“

02 24 44 766
Info@cea.org.mk
www.cea.org.mk

02 30 90 004
info@iks.edu.mk
www.iks.edu.mk

Овој производ е подготвен во рамки на проектот „Поврзи ги точките: Подобрени политики преку граѓанско учество“ финансиран од Владата на Обединето Кралство, со поддршка на Британската амбасада Скопје. Мислењата и ставовите наведени во оваа содржина не ги одразуваат секогаш мислењата и ставовите на Британската Влада.